

*Заславська Анна Віталіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шановал Леся Іванівна
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ АЛІМЕНТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові дії в Україні істотно вплинули на всі аспекти життя громадян, охопивши всі соціальні групи без виключення. У мирний час, а особливо в умовах нинішніх випробувань, діти потребують підвищеної уваги, опіки та додаткових заходів для захисту їхніх прав та законних інтересів. Основним способом захисту прав дитини на належне утримання залишається судовий захист. Той із батьків або інших законних представників, з ким проживає дитина, має право звернутися до суду для стягнення аліментів. Під час війни судові процедури залишилися без змін, за винятком територіальної підсудності, яка для судів окремих тимчасово окупованих областей та областей, на території яких тривають активні бойові дії, була змінена розпорядженням Голови Верховного Суду. У статті 180 Сімейного кодексу України закріплено обов'язок батьків утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Один із способів виконання такого зобов'язання є сплата аліментів [1].

Як зазначають І.А. Лакей та І.В. Чеховська, аліменти – це утримання, яке у визначених законом або договором випадках надається одним членом сім'ї іншому, якщо останній не має власних коштів для існування [7, с. 88].

Поправки до законодавства під час воєнного стану не змінили обов'язків батьків утримувати дітей і сплачувати аліменти. Однак, Законом України від 15 березня 2022 року № 2129-ІХ, який набрав чинності 26 березня 2022 року, до Закону України «Про виконавче провадження» були внесені положення, що стосуються військової агресії Російської Федерації проти нашої країни [2].

Варто зазначити, що закон зобов'язує сплату аліментів навіть у період воєнного стану. Також, законодавство не забороняє стягнення доходів боржника (заробітної плати, пенсії, стипендії тощо) для погашення заборгованості за аліментами навіть за цих умов. Проте, пунктом 10-2 Розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» забороняється відкриття виконавчих проваджень та вжиття заходів примусового виконання рішень на тимчасово окупованих територіях України у період такої окупації [2].

Як і до введення воєнного стану, якщо аліменти не виплачуються, і заборгованість перевищує суму таких платежів за 4 місяці (або 3 місяці у випадку дітей з інвалідністю або тяжкими захворюваннями), державний виконавець може накладати на боржника додаткові обмеження. Це включає обмеження виїзду за

межі України, керування транспортними засобами (з винятками), полювання тощо (частина 9 статті 71 Закону України «Про виконавче провадження»). Проте, під час воєнного стану зупиняється дія постанов державних виконавців про обмеження у користуванні вогнепальною мисливською, пневматичною та охолощеною зброєю, а також пристроями для відстрілу патронів, спорядженими гумовими чи аналогічними несмертельними снарядами (пункт 10-2 Розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження») [2]. Міністерство юстиції України 1 квітня 2022 року опублікувало роз'яснення щодо аліментних зобов'язань у період воєнного стану. А саме, зазначило про особливості вищезгаданого закону, яким передбачено, що тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України: припиняється звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника (крім рішень про стягнення аліментів та рішень, боржниками за якими є громадяни Російської Федерації); визначені цим Законом строки перериваються та встановлюються з дня припинення або скасування воєнного стану [3].

В українському законодавстві немає жодних обмежень на стягнення аліментів з військовослужбовців. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146», встановлено, що з військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Держспецзв'язку, Держприкордонслужби, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ, Національного антикорупційного бюро, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки, служби цивільного захисту та Державної кримінально-виконавчої служби, співробітників Служби судової охорони, аліменти утримуються з усіх видів грошового забезпечення, за винятком грошового забезпечення, що не має постійного характеру, та інших випадків, передбачених законом.

Таким чином, військовослужбовці сплачують аліменти на загальних засадах з усіх видів грошового забезпечення, окрім такого, що не має постійного характеру [4]. Окремим питанням під час війни є втрата роботи та, відповідно, доходів. Проте, на аліментні зобов'язання як до, так і після введення воєнного стану це ніяк не впливає. Адже, частиною 2 статті 195 Сімейного кодексу України закріплено, що заборгованість за аліментами платника аліментів, який не працював на час виникнення заборгованості, визначається виходячи із середньої заробітної плати працівника для даної місцевості. Якщо безробітний зареєстрований у центрі зайнятості та отримує допомогу по безробіттю, присуджені аліменти можуть бути стягнуті з цієї допомоги [1].

Варто зазначити, що українським законодавством передбачена цивільна (стаття 196 СК України) [1], адміністративна (стаття 183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [5] та кримінальна (стаття 164 Кримінального кодексу України) [6] відповідальність за несплату аліментів. Воєнний стан не є підставою для пом'якшення або звільнення від відповідальності за несплату аліментів, тому відповідальність залишається такою ж, як і в мирний час.

Попри надзвичайні обставини воєнного стану та повномасштабного військового вторгнення, питання утримання дітей продовжують залишатися одним із пріоритетних напрямів правового регулювання в Україні. Незважаючи на виклики, які поставила перед суспільством війна, порядок стягнення аліментів на утримання дітей залишається стабільним, а обов'язок їх виплати — обов'язковим. Тимчасові труднощі, такі як блокування державних реєстрів, не звільняють зобов'язаних осіб від необхідності підтримки своїх дітей.

Система правосуддя також адаптується до нових умов, що дозволяє забезпечувати захист прав дитини навіть у надзвичайних обставинах. Зокрема, судові провадження у справах щодо утримання дітей тривають без зупинки, а суди, які були зруйновані чи розташовані на окупованих територіях, продовжують функціонувати завдяки зміні територіальної підсудності. Це сприяє збереженню належного рівня правового захисту для дітей, незважаючи на ризики, які виникають у зв'язку з війною.

Надалі вкрай важливо продовжувати вдосконалювати правові механізми забезпечення утримання дітей, розширювати можливості для швидкого та ефективного виконання судових рішень і підтримувати стабільне функціонування системи стягнення аліментів. Завдяки цьому можна буде забезпечити гідний рівень життя, соціальну стабільність та розвиток дітей навіть у найважчі часи для країни.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 29 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Про внесення зміни до розділу XIII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про виконавче провадження" : Закон України від 15.03.2022 № 2129-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-20#Text>
3. Урядовий портал: Роз'яснення Мін'юсту щодо аліментних зобов'язань у період воєнного стану від 01.04.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-minyustu-shchodo-alimentnih-zobovuzan-u-period-voyennogo-stanu>
4. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146 : Постанова Каб. Міністрів України від 16.02.2022 № 122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-2022-п#Text>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X: станом на 25 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
6. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
7. Лакей І. А., Чеховська І. В. Аліментне зобов'язання на утримання дитини як вид сімейного правовідношення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 88–91.

